

До спеціалізованої
вченої ради Д 55.051.06
Сумського державного університету

ВІДГУК

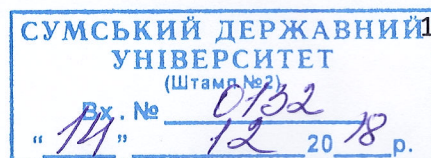
офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
Славкової Олени Павлівни на дисертаційну роботу
Люльова Олексія Валентиновича за темою «Макроекономічна
стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові
детермінанти», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних
наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Актуальність теми дослідження та зв'язок з науковими програмами.

Макроекономічна стабільність являє собою складову частину економічної системи. Внаслідок внутрішнього змістовного ускладнення, загострення у світі політичних і міждержавних конфліктів ресурсного характеру, збільшення масштабів знищення промислового виробництва вона набуває відносної самостійності й отримує підвищену питому вагу в загальному переліку державних інтересів та перетворюється в окремий напрямок політики.

Проблематика макроекономічної стабілізації та економічного зростання постійно знаходяться в центрі уваги науковців, політичних діячів та представників практики. Економічне зростання, на думку більшої частини суспільства, є показником забезпечення соціально-економічного розвитку та прориву у напрямі створення постіндустріального та інформаційного суспільства.

Як свідчить досвід найбільш розвинених країн основним чинником економічного зростання є інвестиції в людський капітал та в якість життя населення, що безпосередньо пов'язано з фінансовою сталістю держави,

інвестиціям в основний капітал, інфляційними процесами та доходами громадян. На сучасному етапі розвитку країни постійно стоять не тільки економічні, а соціальні орієнтири і видається очевидним, що для досягнення стійкого розвитку національна економіка вимагає пошуку більш ефективних заходів державного впливу по оптимізації структури інвестицій, усуненню накопичених структурних диспропорцій. Тому, розвиток методології та методичного забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки з урахуванням впливу соціальних, політичних та маркетингових детермінант у контексті їх використання в процесі управління національним господарством, реалізації державної економічної політики, спрямованої на забезпечення довгострокового розвитку національної економіки та стійких темпів економічного зростання має велике наукове та практичне значення, що обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження Люльова Олексія Валентиновича.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження, їх наукова новизна

Положення дисертаційної роботи, висновки та рекомендації, які містяться в роботі, достатньо обґрунтовані, опрацьовані в повній відповідності з метою і завданням, предметом і об'єктом дослідження, базуються на загальнонаукових положеннях економічної науки і результатах наукових досліджень, їх узагальнень, критичному осмисленні наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених з широкого кола економічних проблем, пов'язаних з макроекономічною стабільністю національної економіки.

Дисертант поставив за мету обґрунтувати теоретико-методологічні та науково-прикладні засади розвитку методичного забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки з урахуванням впливу соціальних, політичних та маркетингових детермінант у контексті їх використання в процесі управління національним господарством, реалізації державної економічної політики, спрямованої на забезпечення довгострокового

розвитку національної економіки та стійких темпів економічного зростання.

Об'єкт, предмет та мета роботи логічно пов'язані та достатньо чітко окреслюють поле дослідження. Достовірність основних положень та висновків дисертації забезпечується застосуванням широкого спектру відомих методів наукового пізнання, зокрема, його основу склали наступні методи: методи логічного узагальнення та наукової абстракції (при уточненні категоріального апарату дослідження, типологізації підходів до визначення та оцінювання макроекономічної стабільності національної економіки); системно-структурний аналіз (при інтегральному оцінюванні рівня макроекономічної стабільності національної економіки); метод TOPSIS (при побудові інтегрального індикатора соціального прогресу); порівняльний та кластерний аналіз, метод головних компонент (при визначенні драйверів формування траєкторії реформ механізмів управління національної економіки в Україні для досягнення макроекономічної стабільності та соціального прогресу); метод моментів Ареллано–Бонда (при побудові динамічної моделі суб'єктно-об'єктного впливу рівня макроекономічної стабільності та соціального прогресу в національній економіці); метод Фішберна (при інтегральному оцінюванні ефективності політичних інститутів у національній економіці з урахуванням сили та напряму впливу на макроекономічну стабільність); узагальнений метод моментів GMM (при обґрунтуванні впливу політичних інститутів на макроекономічну стабільність національної економіки); метод рангової кореляції Спірмена (при обґрунтуванні наявності зв'язку між сприйняттям бренда країни нерезидентами та макроекономічними індикаторами результативності його використання); регресійний та статистичний аналіз, метод найменших квадратів (при визначенні умов перетворення бренда країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки).

Викладені та обґрунтовані в дисертації нові наукові положення отримані Люльовим О.В. вперше при застосуванні оригінального авторського підходу до вирішення актуальної наукової проблеми.

Серед найважливіших та найбільш суттєвих здобутків даної роботи, які містять наукову новизну, належать такі результати, які одержані особисто автором:

вперше:

- запропоновано методологічне підґрунтя встановлення соціальних детермінант зростання рівня макроекономічної стабільності національної економіки залежно від наближеності векторів реформ соціального сектору України та країн – нових членів ЄС, виходячи з базових принципів концепцій σ - та β -конвергенції, що дозволило визначити драйвери реформ в Україні для досягнення макроекономічної стабільності національної економіки (с. 206-210 дисертації);

- емпірично підтверджено гіпотезу про взаємний вплив рівня макроекономічної стабільності національної економіки та соціального прогресу на основі розробленої динамічної моделі, що враховує рівень інтегрованості країни в глобалізаційні процеси в світовій економіці, ефективності державного управління, форму державного правління та кількість населення. Це дозволило порівняти тенденції взаємного впливу рівня макроекономічної стабільності національної економіки та соціального прогресу в Україні та країнах ЄС, виявити випереджальний негативний вплив рівня соціального прогресу на макроекономічну стабільність національної економіки (с. 216-219 дисертації);

- розроблено методологію визначення ефективності інституціонального середовища національної економіки (державного регулювання національної економіки та діяльності політичних інститутів) через визначення сили та напряму впливу на макроекономічну стабільність політичних детермінант (політичної стабільності, верховенства закону, контролю корупції, ефективності врядування, ризиків неконституційної політичної дестабілізації, відкритості уряду при реалізації політики та регуляторних заходів, врахування думки населення при формуванні політичних інститутів, підзвітності державних органів) (с. 256-265 дисертації);

- висунуто та емпірично підтверджено гіпотезу, що умовою перетворення бренда країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки є домінуючі в країні суспільно-ціннісні поведінкові моделі, що характеризують ступінь сприйняття населенням нерівності розподілу влади, відкритості суспільства до змін, пріоритети сумісно-роздільного господарювання, досягнення суспільного добробуту та часові горизонти в цілепокладанні. Це дозволило встановити таргети реалізації заходів державного регуляторного впливу з метою трансформації суспільно-ціннісних орієнтирів(с. 344-348 дисертації);

удосконалено:

- концептуальні основи формування системи управління національним господарством, зорієнтованої на забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки, шляхом обґрунтування змісту базових параметрів макроекономічної стабільності національної економіки та її системоутворювальних детермінант (соціальної, політичної та маркетингової), напрямків їх взаємного впливу, а також механізмів урахування цього впливу в процесі прогнозування та регулювання довгострокового розвитку національної економіки, забезпечення стійких темпів економічного зростання (с.71-73 дисертації);

- методологію інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, що на відміну від існуючих базується на концепції п'ятикутника макроекономічної стабільності (враховує п'ять основних орієнтирів стабілізаційної політики держави: рівень зростання ВВП, безробіття, інфляції, зовнішнього боргу, сальдо державного бюджету), системно поєднує статичну складову макроекономічної стабільності національної економіки та її циклічну компоненту, дозволяє оцінити конверсію державної регуляторної політики щодо досягнення макроекономічної стабільності національної економіки (с. 148-153 дисертації);

- теоретичні засади та методичний інструментарій визначення рівня соціального прогресу в національній економіці у контексті зростання

макроекономічної стабільності, що на відміну від існуючих підходів здійснено шляхом розроблення інтегрального індикатора, в якому узагальнені параметри, які характеризують рівень життя, здоров'я, добробуту, свободи, безпеки та рівності в країні, розвитку освіти, науки та культури (с. 192-199 дисертації);

- наукове підґрунтя обґрунтування впливу політичних інститутів на макроекономічну стабільність національної економіки, що на відміну від існуючих підходів здійснено за допомогою розробленої динамічної панельної моделі, яка враховує ефекти ланцюгової реакції у взаємозв'язках між макроекономічною стабільністю національної економіки та ефективністю політичних інститутів, а також конвергентний вплив соціальної та політичної детермінант на макроекономічну стабільність національної економіки (с. 266-267);

- теоретичні основи обґрунтування зв'язку (методом рангової кореляції Спірмена) між сприйняттям бренда країни нерезидентами (за методикою Future-Brand) та розробленим інтегральним індикатором результативності його використання, що побудований за критерієм Лапласа та агрегує обсяги експорту товарів та послуг, прямих міжнародних інвестицій, кількості міжнародних туристів і мігрантів у країні, ефективності політичних інститутів, технологічної готовності країни до економічних трансформацій та її екологічної ефективності (с. 336-343 дисертації);

набуло подальшого розвитку:

- класифікація підходів до визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки, що на відміну від існуючих передбачає виокремлення груп підходів, які визначають її як відсутність різких змін її компонент (динамічний та рівноважний) та здатність національної економіки протистояти шокам у певний момент часу та зберігати свою функціональну спроможність (функціональний, результатний та ресурсний), а також розглядають макроекономічну стабільність національної економіки через стабільність її системоутворювальних елементів або основних детермінант (структурно-рівноважний та елементний) (с. 47-48 дисертації);

- визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки як такого стану розвитку національної економіки, що характеризується низьким рівнем волатильності зміни основних макроекономічних параметрів по відношенню до цільового тренда, динамічно-стійкою або прогресуючою інституціональною, функціональною та ресурсною здатністю економіки до нівелювання негативних наслідків ендогенних та екзогенних трансформацій. Такий підхід на відміну від інших системно узгоджує: засади кейнсіанської теорії; положення рівноважного, функціонального, результатного та ресурсного підходів; необхідні та достатні умови забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки (с. 50 дисертації);

- методологічне підґрунтя типологізації підходів до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, що на відміну від існуючих здійснено шляхом конвергенції двох критеріальних ознак – врахування фактора часу (динамічне/статичне оцінювання) та базового параметра оцінювання (волатильність/сталість в межах заданого інтервалу/наближеність до еталону), що дозволило виокремити динамічно-рівноважний, статично-інтервальний та статично-компаративний підходи, описати їх сутність, переваги, недоліки та обмеження у застосуванні (с. 132-134);

- теоретико-методичні основи вибору Україною стратегії (квазіінтеграційного зростання, конвергентної диверсифікації, прогресивного зростання) реформування механізмів управління національною економікою для забезпечення макроекономічної стабільності та соціального прогресу залежно від їх таргетованих значень, прогнозованих часових горизонтів досягнення цих таргетів та формалізації необхідних умов їх досягнення (с. 221-224 дисертації).

Достовірність досліджень, повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах. Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Наукові положення та висновки, що сформульовані в докторській дисертації, є достовірними, що підтверджується опрацюванням значного обсягу літературних джерел і практичним впровадженням результатів наукових досліджень. Список основних опублікованих праць за темою дисертаційної роботи свідчить про обґрунтованість та повноту викладених наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизну.

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 49 наукових працях загальним обсягом 35,94 друк. арк., з яких особисто авторів належить 29,08 друк. арк., зокрема, 1 одноосібна монографія, розділи у 3 колективних монографіях, 26 статей у наукових фахових виданнях України та 3 статті у наукових виданнях інших держав (з яких 27 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, серед яких 7 – до бази Scopus та Web of Science), 13 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Розробки представлені в дисертаційній роботі належать особисто здобувачеві, наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані автором особисто.

Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Дисертація за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам до докторських дисертацій економічного профілю, викладена на 337 сторінках основного тексту, містить 97 таблиць та 76 рисунків. Список використаних джерел наведено у кількості 418 найменувань. Зміст дисертації охоплює основні аспекти теми дослідження. В дисертації О.В.Люльова проведено глибокий аналіз теоретико-методологічного надбання вітчизняної і зарубіжної науки стосовно макроекономічної стабільності національної економіки.

Дисертація за змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 - економіка та управління національним господарством. Обсяг та оформлення

дисертації є такими, що відповідають вимогам МОН України. Перелік опублікованих праць за темою дослідження у повному обсязі відображає зміст дисертаційної роботи.

Значущість результатів дисертаційного дослідження для науки і практики, рекомендацій щодо їх подальшого використання

Отриманні результати дисертаційного дослідження Люльова О.В. мають теоретичне та практичне значення, яке полягає у розробці теоретико-методологічних положень і доведенні їх до рівня конкретних практичних рекомендацій, спрямованих на макроекономічну стабільність національної економіки розробку механізмів ефективності відтворення в аграрному секторі економіки.

Основні результати дисертаційного дослідження, висновки та рекомендації, схвалені та використовуються:

- щодо взаємозв'язку макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу в діяльності Секретаріату Кабінету Міністрів України (довідка № 38-052/0/1-18 від 01.09.2018);
- щодо формування пріоритетів та першочергових заходів діяльності державних органів влади із забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки – в діяльність Міністерства фінансів України (довідка № 31-18010-07/26352 від 04.10.2018);
- щодо оцінювання зв'язку між сприйняття брэнда країни нерезидентами та макроекономічними індикаторами результативності його використання – в діяльність Української Асоціації маркетингу (довідка № 122/9 від 01.09.2018);
- щодо впливу ефективності діяльності органів державного управління у боротьбі з корупцією на макроекономічну стабільність – в діяльність Державної фіскальної служби України (довідка № 18/167-1 від 17.05.2018);

- щодо врахування впливу макроекономічної стабільності на конкурентоспроможність та економічне зростання країни – в діяльність Спілки економістів України (довідка № 17/27 від 21.02.2018);
- щодо впливу бюджетних транзакцій держави та додаткових фінансових інтервенцій на макроекономічну стабільність національної економіки – в діяльність Спілки аудиторів України (довідка № 20/18 від 23.05.2018);
- при викладанні у Сумському державному університеті дисциплін: «Ефективність економічних систем», «Моделювання та прогнозування соціально-економічних систем», «Економічне прогнозування» (акт від 30.08.2018).

В цілому це доводить значущість одержаних наукових результатів в дисертації для використання державними та місцевими органами влади, підприємствами і закладами вищої освіти та перспективність впровадження цих результатів у їх діяльності.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Даючи позитивну оцінку науковим здобуткам автора та їх практичному значенню, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. Надаючи визначення сутності поняття «макроекономічна стійкість національної економіки» здобувач вдається до його опису через «низький рівень волатильності зміни основних макроекономічних параметрів по відношенню до цільового тренда...» (с. 50 дисертації). Разом з тим, співвідношення понять «волатильність», «стабільність» та «стійкість» ним в межах даного визначення не встановлено, що створює додаткові термінологічні неточності. Окрім того, детального пояснення потребує авторський підхід до визначення рівня волатильності.

2. На нашу думку, при визначенні маркетингових детермінант макроекономічної стабільності (с.70-73 дисертації) зокрема і в ході розробки концептуальних засад комплексного врахування соціальних, політичних і

маркетингових детермінант під управління національної економіки, слід звернути увагу, що автором не враховано таку важливу складову репутації (бренда) країни як ступінь сприйняття корпоративної соціальної відповідальності у суспільстві та її поширення у ділових колах. Вважаємо, що вплив корпоративної соціальної відповідальності на конкурентоспроможність країни має першочергове значення з-поміж виділених автором складових.

3. Провівши ґрунтовне дослідження конвергентних процесів у підходах до управління національною економікою, зорієнтованою на макроекономічну стабільність, здобувач концентрується переважно на досвіді України та ЄС (с. 153-154 дисертації) зокрема й в ході імплементації положень Стратегії «Європа – 2020» та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». На наш погляд, робота значно б виграла, якби було проведено компаративний аналіз досвіду макроекономічної стабілізації у англо-американських національних господарських системах та оцінювання можливості його імплементації в Україні.

4. З метою логічного завершення науково-методичного підходу до оцінювання міри статистичної залежності між зовнішнім сприйняттям країни нерезидентами та економічною результативністю використання бренда (с.342-343 дисертації), актуальності набуває доповнення використаного автором методу рангової кореляції Спірмена іншими непараметричними показниками, зокрема коефіцієнтом Фехнера. Зазначений коефіцієнт свідчить не лише про тісноту (силу впливу), але і його напрям, що може суттєво поглибити інтерпретацію отриманих результатів. Крім того, існує певний сумнів у адекватності отриманих значень коефіцієнта рангової кореляції Спірмена з огляду на відсутність даних щодо його перевірки на статистичну значимість.

5. У контексті дослідження взаємозв'язку макроекономічної стабільності національної економіки та рівня соціального прогресу як основи для реформування системи її управління здобувачем розвинуто стратегії «квazăїнтеграційного зростання», «конвергентної диверсифікації», «прогресивного зростання» та розроблені дорожні карти їх реалізації в Україні

(с. 224 дисертації). Разом з тим, поза увагою здобувача залишилися вагомі орієнтири соціального прогресу – Цілі сталого розвитку ООН та система їх національних завдань і таргетів, які стосуються соціального виміру сталого розвитку. Вважаємо, що розробка дорожніх карт реформування системи управління національною економікою без інкорпорації вказаних таргетів є недостатньо обґрунтованою та потребує доповнення.

6. Автором досить ґрунтовно проведено аналіз можливих стратегій подальшого розвитку національної економіки, зокрема стверджується, що «...найкращі результати досягаються за реалізації другої стратегії, але для цього до 2047 р. необхідно забезпечити істотне зростання рівня інтегрованості України в глобалізаційні процеси у світовій економіці та ефективності державного управління» (стор. 19 автореферату), проте не обґрунтовується економічний інструментарій досягнення такого цілепокладання.

Однак висловлені побажання та зауваження не применшують високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного здобувачем дослідження.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України

Дисертаційна робота Люльова Олексія Валентиновича на тему «Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти» є завершеною науково-дослідною роботою високого наукового рівня, виконана українською мовою, оформлена у відповідності до норм і правил МОН України, є завершеною, у межах поставлених завдань, науково-дослідною роботою, спрямованою на вирішення актуальних проблем, пов'язаних із розробленням теоретико-методологічних засад, науково-методичних положень та практичних рекомендацій щодо макроекономічної стабільності національної економіки та основі соціальних, політичних та маркетингових детермінант. Тема і зміст дисертації відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством і профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.06 у Сумському

державному університеті. Автореферат за структурою і технічним оформленням повністю відповідає визначеним МОН України вимогам. Зміст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи, у повній мірі відображає її науково-методичні положення, не містить інформації, не наведеної у роботі.

Глибина дослідження, отримані наукові результати, рівень подання матеріалу, перелік публікацій віддзеркалюють наявність теоретичних, методичних та аналітичних наукових розробок, які є предметом захисту докторської дисертації за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Враховуючи зазначене вважаю, що за змістом і оформленням, науковою і практичною значимістю дисертаційна робота на тему «Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти» в повній мірі відповідає вимогам пунктів п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (у поточній редакції), що висуваються до докторської дисертації, а її автор **Люльов Олексій Валентинович** заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри бухгалтерського обліку

Сумського національного аграрного

університету

О.П. Славкова

